

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού στο πλαίσιο του γενικότερου ανοίγματός του στο κοινό και τους πολιτιστικούς και ακαδημαϊκούς φορείς, προωθεί μεταξύ άλλων δράσεις και συνέργειες με θεματικές που δεν εντάσσονται αποκλειστικά στα στενά όρια της βυζαντινής περιόδου αλλά προάγουν την ευαισθητοποίηση του κοινού σε ζητήματα ιστορίας, πολιτιστικής κληρονομιάς και τέχνης, ιδιαίτερα όσον αφορά σχέσεις μεταξύ πολιτισμών και λαών, κοινωνικών ομάδων στη διαχρονία.

Μία τέτοια δράση αποτελεί και η έκθεση "Στο περιθώριο του πολέμου: Η Θεσσαλονίκη της κατοχής (1941-1944) μέσα από τη φωτογραφική συλλογή Βύρωνα Μήτου" που εγκαινιάζουμε σήμερα στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων «Ευτυχία Κουρκουτίδου – Νικολαΐδου» του Μουσείου μας. Πρόκειται για μία εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, αμιγώς φωτογραφική, ιστορική, θα λέγαμε, έκθεση, που υλοποιήθηκε μετά από πρόταση - κάλεσμα του ίδιου του συλλέκτη στο Μουσείο μας. Για πρώτη φορά παρουσιάζεται στο ευρύ και ειδικό κοινό μέρος της σπάνιας συλλογής του Βύρωνα Μήτου, η οποία αποτελείται από 3000 φωτογραφίες, κάποτε υπό τη μορφή ταχυδρομικών δελταρίων, τραβηγμένες από Γερμανούς στρατιώτες, αξιωματικούς και κατά δεύτερο λόγο από πλανόδιους φωτογράφους κατά τη διάρκεια της γερμανικής Κατοχής (1941-1944) στον ελλαδικό χώρο. Μια επιλογή από αυτές παρουσιάζονται στην περιοδική μας έκθεση, οι οποίες αφορούν τη Θεσσαλονίκη εκείνης της εποχής. Η ενότητα της Θεσσαλονίκης αριθμεί πλέον των 800 φωτογραφιών.

Η φωτογραφία και ιδιαίτερα η ερασιτεχνική φωτογραφία προωθήθηκε συστηματικά και υποστηρίχτηκε οικονομικά ως μέσο προπαγάνδας των αρχών και ιδεών του Γ΄ Ράιχ. Οι περισσότερες φωτογραφίες απαθανατίζουν την καθημερινότητα των στρατιωτών τόσο κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας τους όσο και στον ελεύθερο χρόνο τους, τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μνημεία και κάθε είδους αξιοθέατο, καθώς και χώρους αναψυχής και όχι τη σκληρότητα του πολέμου, με στόχο την προβολή ενός ψευδούς, ειρηνικού και ευτυχισμένου τρόπου ζωής στην ισχυρή επικράτεια του Γ΄ Ράιχ.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν στον κατάλογο οι επιμελητές της έκθεσης Ηρώ Κατσαρίδου και Ιωάννης Μότσιανος το φωτογραφικό υλικό *«παρουσιάζεται στα συμφραζόμενά του, δηλαδή ιστορικοποιείται»*. Εντάσσεται αφενός στις *«κοινωνικοπολιτικές συνθήκες του Τρίτου Ράιχ που υπαγόρευσαν την ανάπτυξη της επίσημης και της ερασιτεχνικής φωτογραφίας»* και αφετέρου *«...στην ιστορία του φωτογραφικού μέσου...»*. *«...Ο τίτλος της έκθεσης Στο περιθώριο του πολέμου*

υποδεικνύει το κύριο πρίσμα, κάτω από το οποίο το σύνολο του φωτογραφικού υλικού θα πρέπει να ιδωθεί και να ερμηνευθεί. Ένα πρίσμα, το οποίο όχι μόνο αναγνωρίζει ως προπαγάνδα τις επίσημες φωτογραφίες των Μονάδων-Προπαγάνδας, αλλά ταυτόχρονα ιχνηλατεί τις προπαγανδιστικές διαδικασίες, που υπέστη η ερασιτεχνική φωτογραφία, εξαίρει τις αστείρευτες δυνατότητες της φωτογραφικής μηχανής και αποκαλύπτει τον ρόλο αυτής ως μέσου αποστροφής του βλέμματος από τις θηριωδίες. Κάτω από αυτό το πρίσμα, αυτές, οι συχνά 'ενοχλητικές' φωτογραφίες νεαρών στρατιωτών, που διασκεδάζουν στο περιθώριο του πολέμου, εντάσσονται στο πλαίσιο της ναζιστικής προπαγάνδας ρίχνοντας περισσότερο φως στο πώς λειτούργησε η γερμανική ανοχή στα ναζιστικά εγκλήματα και από πού αυτή εκπορεύτηκε».

Η έκθεση διαρθρώνεται σε πέντε κύριες ενότητες και έντεκα υποενότητες στο σύνολο. Σε αυτές εντάσσονται αυθεντικές φωτογραφίες και φιλμ, αναπαραγωγές σε διάφορα μεγέθη, ψηφιακές αναπαραγωγές και προβολές, πρωτότυπο σχετικό έντυπο υλικό (τουριστικός οδηγός Θεσσαλονίκης, άδεια διαρκείας για διέλευση μέσα από την πόλη, φάκελος παραγγελίας εκτύπωσης φωτογραφιών, αναμνηστικό φυλλάδιο της 12ης Στρατιάς, 5 τεύχη του προπαγανδιστικού περιοδικού *Signal*) και οπτικό υλικό εποχής, καθώς και εξοπλισμός φωτογράφισης της περιόδου (χαρακτηριστικά αναφέρουμε το μοντέλο Robot που χρησιμοποιήθηκε από τη Luftwaffe, Laika 3, 2).

Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζονται 175 αυθεντικές φωτογραφίες, καθώς και περί τις 250 που μπορεί να δει ο επισκέπτης στις ψηφιακές προβολές εν είδη άλμπουμ και στον χάρτη προέλασης των γερμανικών στρατευμάτων Κατοχής στον ελλαδικό χώρο, ο οποίος αναρτάται στον προθάλαμο της έκθεσης. Μέσα από περιεκτικά κατατοπιστικά κείμενα αναδεικνύονται για πρώτη φορά - και μάλιστα σε έκθεση - θέματα που σχετίζονται με την κοσμοθεωρία του Γ' Ράιχ, το καίριο ζήτημα της προπαγάνδας του ολοκληρωτικού καθεστώτος, την ιστορία, την τοπογραφία, την αρχιτεκτονική, την κοινωνική και οικονομική ζωή της Θεσσαλονίκης κατά τη διάρκεια της Κατοχής, την ιστορία της φωτογραφίας γενικότερα σε μια πολυεπίπεδη ανάγνωση, η οποία κύριο στόχο έχει τη διατήρηση και ανάδειξη της συλλογικής μνήμης.

Μέσα από τον ευφάνταστο μουσειογραφικό σχεδιασμό που παραπέμπει σε σκοτεινό θάλαμο, με ημιδιαφανή υλικά και ειδικό φωτισμό, υπαινισσόμενος, με την

επιλογή της κάτοψης και των χρωμάτων των κατασκευών – προθηκών, την ατμόσφαιρα του πολέμου και της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, αναδεικνύονται ακόμη τα πλεονεκτήματα και η ομορφιά της ασπρόμαυρης φωτογραφίας, αν και τις περισσότερες φορές ερασιτεχνικής.

Η έκθεση εντάσσεται στις περιοδικές εκθέσεις, που επεκτείνουν και εμπλουτίζουν τη θεματική της πολυμεσικής έκθεσης του Λευκού Πύργου, του Μουσείου της Ιστορίας της Θεσσαλονίκης από την ίδρυσή της μέχρι τη σύγχρονη εποχή, το οποίο υπάγεται στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού.

Στο πλαίσιο της έκθεσης θα πραγματοποιηθεί στις 8 Απριλίου 2016 διεθνής ημερίδα, η οποία θα διερευνήσει πτυχές της φωτογραφικής παραγωγής στην κατεχόμενη Θεσσαλονίκη. Τόσο ο σύντομος κατάλογος που συνοδεύει τη έκθεση όσο και η ημερίδα υλοποιούνται με την υποστήριξη του Γενικού Προξενείου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στη Θεσσαλονίκη (Ελληνο-Γερμανικό Ταμείο για το Μέλλον) και του Σωματείου «Οι Φίλοι του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού».

Θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τους συνεργάτες μου στο Μουσείο, ανεξαρτήτως ειδικότητας, για την άριστη συνεργασία και το άρτιο αποτέλεσμα-τα ονόματα όλων αναγράφονται τόσο στον προθάλαμο της έκθεσης, όσο και στον κατάλογο, τους συνεργαζόμενους φορείς, ιδιαίτερα το Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης για την υποστήριξη της έκθεσης σε υλικοτεχνική υποδομή, το Κέντρο Διάδοσης Επιστημών και Μουσείο Τεχνολογίας Noesis για το δανεισμό φωτογραφικών μηχανών, το Ιστορικό Αρχείο Προσφυγικού Ελληνισμού Δήμου Καλαμαριάς για τον δανεισμό τευχών του περιοδικού *Σύνθημα* από τη Συλλογή Στράτου Δορδανά, το Γενικό Προξενείο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στη Θεσσαλονίκη και μέσω αυτού το Ελληνο – Γερμανικό Ταμείο για το Μέλλον, το Σωματείο των Φίλων του Μουσείου μας. Τους συγχαίρω όλους και προπάντων τον συλλέκτη κ. Βύρωνα Μήτο για την προσφορά του και τη συμβολή του στην αποτύπωση και καταγραφή του ιστορικού γίνεσθαι και στη διάσωση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρύτερα.